Partide politice şi mass-media în România de azi

Tudor Pitulac

Introducere

Ceea ce urmărim în acest capitol este o incursiune cu privire la suprapunerea funcțională a partidelor politice, pe de o parte, şi a mass-media, pe de altă parte. De regulă, se presupune că funcțiile specifice delimitează ariile de competență corespunzând fiecăruia dintre cele două domenii. Ne propunem să demonstrăm că, în timp, funcționalitatea anemică a partidelor politice le-a erodat credibilitatea şi că, pe fondul luptei politice care se desfăşoară în ultimii ani la nivelul societății democratice româneşti, aceasta a favorizat apariția unei lupte pentru putere ce are drept miză transferul *ad-hoc* al prerogativelor politice către mass-media. Considerăm că impactul negativ al acestei situații asupra climatului democratic a fost deja experimentat de societatea românească.

Democrație şi originalitate

După schimbările din 1989, mass-media de la noi din țară au contribuit în bună măsură la orientarea publicului prin informarea asupra noului sistem politic, unul pluralist, democratic. Deşi nu ne propunem aici să discutăm despre mult vizitata temă revoluție/lovitură de stat, trebuie să arătăm că premisele schimbării influențează profilul viitorului regim. Dacă într-o țară nedemocratică se ajunge la un moment în care majoritatea cetățenilor consideră că merită să lupți pentru a impune un regim democratic, masa critică existentă va cataliza configurarea noului regim în funcție de un model asumat. Dacă lucrurile se petrec altfel, atunci căutările se vor extinde pe o perioadă mai îndelungată iar diversele costuri vor fi pe măsură. Aşa cum ne arată Sartori, „dintre condițiile democrației, cea mai puțin amintită este aceea că ideile greşite despre democrație fac ca democrația să funcționeze greşit".[1] Sau, puțin mai departe, „comportamentul nostru politic depinde de ideea noastră despre ceea ce este, ce trebuie şi ce poate fi democrația. Deşi democrația este mult mai complicată decât orice altă formă politică, paradoxal ea nu poate supraviețui dacă principiile şi mecanismele sale nu ar fi accesibile capacității intelectuale a cetățeanului obişnuit"[2]. Ar fi interesant un inventar

[1] Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, traducere de Doru Pop, Polirom, Iaşi, 1999, p. 32.
[2] Sartori, *Teoria*, pp. 38-39.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

al precondiţiilor care au contribuit la conturarea faţetelor aşa-numitei democraţii originale româneşti.

Pentru a-şi dezvolta în lume caracteristicile pe care le cunoaştem astăzi, democraţia a avut un traiect etapizat, sinusoidal. Huntington[3] indică trei valuri ale democratizării: primul val a avut loc între 1828 şi 1926 (fiind urmat de un val de revers între 1922 şi 1942); cel de-al doilea a avut loc între 1943 şi 1962 (urmat, la rândul său, de un al doilea val de revers, în perioada 1958-1975); al treilea a început în 1974 în Portugalia, ajungând în 1990, odată cu organizarea primelor alegeri libere, şi în România.

Dar pentru a se susţine, democraţia modernă are nevoie de cetăţeni educaţi din punct de vedere politic. Dacă vorbim despre marea masă a cetăţenilor, (in)formarea politică se realizează într-o măsură covârşitoare prin mass-media. În consecinţă, democraţia este în strânsă legătură cu mass-media. Mai exact, democraţia nu poate exista fără o presă liberă. Este edificator modul în care Baker[4] prezintă corespondenţa dintre diversele tipuri de democraţie şi mass-media. În cazul democraţiei elitiste, pentru a-şi îndeplini misiunea pe care şi-o asumă, este nevoie de o presă care să îndeplinească sarcini clare şi care să fie liberă să acţioneze corect. Rolul principal al presei ar fi de a demasca corupţia şi incompetenţa guvernamentală. Adepţii democraţiei pluralist liberale sunt de părere că orice om şi orice grup are un interes propriu. „Teoria pluralist-liberală susţine faptul că bunul mers al instituţiilor (inclusiv cea a mass-media), ar trebui să se bazeze pe crearea de compromisuri sau înţelegeri justificate între grupuri”[5]. Pe de o parte, presa trebuie să ofere indivizilor informaţii despre interesele pe care le au şi să-i ajute să se mobilizeze pentru promovarea lor, iar pe de altă parte să conştientizeze politicienii cu privire la nevoile cetăţenilor. Când vorbim despre democraţia republicană şi relaţia cu mass-media se pune problema în ce măsură aceasta din urmă constituie o instituţie democratică de bază şi dacă prin structura sa facilitează procesul deliberării cu privire la binele comun. În acest caz presa trebuie să fie discursivă, cuprinzătoare, să încurajeze reflecţia şi alegerea politică. La rândul ei, democraţia complexă are nevoie de entităţi media care să ajute grupurile să recunoască momentele de criză şi să mobilizeze membrii participanţi. Entităţile media segmentate trebuie să susţină aceleaşi scopuri referitoare la valoarea fiecărui grup.

Mergând pe direcţia lui Bernard Manin, Jean Boudouin[6] subliniază cele trei momente succesive ale democraţiei. Democraţia parlamentelor corespunde fazei primare a democraţiei liberale, deputaţii reprezentând alegătorii, fără a respecta o disciplină anume. Adunările reprezentative funcţionează ca nişte instanţe deliberative, dar care rămân imune la opinia publică. Parlamentul funcţionează izolat. În cazul democraţiei partidelor încrederea alegătorului e îndreptată către o formaţiune politică şi nu către o persoană anume. Oferta politică nu mai include amatori, ci oameni din ce în ce

[3] Samuel Huntington, „Al treilea val al democraţiei”, în *Revista Română de Ştiinţe Politice*, vol. 2, nr. 1, aprilie 2002, pp. 19-40.

[4] C. Edwin Baker, *Mass-media, piaţa şi democraţia,* traducere de Ileana Coşan, Luciana-Sabina Tcaciuc Moldova, Iaşi, 2008.

[5] Baker, *Mass-media*, p. 153.

[6] Jean Baudouin, *Introducere în sociologia Politicului*, traducere de Ioana Iaworski, Amarcord, Timişoara, 1999.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

mai pregătiți în domeniu, pentru care activitatea politică devine predilectă. În fine, democrația publicului tinde să le cuprindă şi să le depăşească pe cele amintite anterior, ceea ce contează fiind alegerea liderului şi constituirea majorității de guvernare.

Pentru ca forma actuală a democrației să se perpetueze, este necesar ca cetățeanul obişnuit să înțeleagă, să asimileze şi să aibă capacitatea de a reacționa. În consecință, presa a acționat în această direcție, prezentând mecanismele puterii astfel încât acestea să poată fi înțelese şi de către publicul larg. Cu alte cuvinte, puterea politică nu îşi mai exercită atribuțiile independent de presă, confruntarea dintre factorii ce dețin puterea sau se luptă pentru cucerirea ei fiind translată într-un mediu guvernat de legile comunicării. Dezbaterile care inițial se desfăşurau exclusiv în Parlament au început să fie translate din ce în ce mai mult în spațiul audio–vizual, astfel încât gradul de subiectivism al acestora a crescut considerabil, cel puțin în ultima perioadă.

Partidele politice în perspectivă funcțională

Înainte de a ne concentra pe aspectele privind suprapunerea funcțională, este utilă o scurtă incursiune în teoria partidelor politice. Mai exact, ne interesează partea ce reliefează funcțiile acestora, deoarece de îndeplinirea lor a depins în mare măsură evoluția democrației aşa cum o cunoaştem astăzi.

Bernard Denni şi Patrick Lecomte[7] sintetizează principalele funcții atribuite partidelor politice, aşa cum au fost enunțate de către George Lavau[8]. Funcția de legitimare-stabilizare este cea care determină capacitatea sistemului politic de a anihila tensiunile interne care îl pot destabiliza, permițând funcționarea sistemului politic. Funcția de schimbare politică se exercită prin critica față de politicile promovate de cei care dețin puterea politică, prin propunerea de programe alternative şi de reînnoire a autorităților în funcție. Funcția tribuniciană apare preponderent în societăți caracterizate prin eterogenitate culturală, socială, economică şi politică, atribut ce poate conduce la disensiuni puternice. Astfel, pentru a putea contracara posibile manifestări împotriva sistemului existent, grupările politice declarat ostile sunt lăsate să îşi exprime nemulțumirile într-un cadru organizat. Această situație asigură şi o oarecare stabilitate ordinii politice existente, iar pe de altă parte împiedică apariția unor conflicte majore. Cu alte cuvinte, este vorba despre renunțarea la un posibil obiectiv revoluționar în favoarea exploatării nemulțumirilor în cadrul ordinii existente. Adică este preferată schimbarea în sistem şi nu schimbarea sistemului.

O abordare orientată spre aspecte considerate relevante din perspectiva prezentului capitol se întâlneşte la Pierre Bréchon[9]. Desigur, atenția se îndreaptă către funcțiile exercitate în cadrul unor sisteme de partide competitive. O primă funcție

[7] Bernard Denni, Patrik Lecomte, *Sociologia Politicului*, vol. II, traducere de Marta Nora Țărnea Eikon, Cluj-Napoca, 1999, pp. 98-100.

[8] G. Lavau, *Partis politiques et réalités sociales*. *Contribution à une étude réaliste des partis politiques*, Presses de la Fondation nationale des sciences politiques, Paris, 1952.

[9] Pierre Bréchon, *Partidele politice*, traducere de Marta Nora Țărnea, Adina Barvinski, Eikon, Cluj-Napoca, 2004.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

vizează educarea politică a cetățenilor, precum şi formarea opiniei publice. Cum ştim, competiția cu mass-media pentru exercitarea acestei funcții este tot mai puternică. O altă funcție a partidelor politice este cea programatică. În contextul luptei pentru cucerirea puterii, fiecare formațiune politică trebuie să îşi prezinte oferta, programul. Recrutarea politică sau, mai exact, selecția candidaților este încă o funcție a partidelor politice. Este una dintre cele considerate a se realiza prin derularea activității interne a partidelor, contribuind la configurarea elitei politice. Funcția de control a celor aleşi vizează creşterea capacității de a reacționa concertat a celor care sunt parte a unui grup parlamentar, de exemplu.

Din perspectivă sistemică, supraîncărcarea sistemului politic cu multiple solicitări identice poate fi evitată în principal prin asumarea de către partidele politice a funcției de agregare a intereselor similare. Complementar, este necesară o ierarhizare a priorităților; altfel spus, stabilirea agendei politice în funcție de agenda publică şi de orientarea doctrinară, luând în considerare şi contextul global.

În țara noastră, din punct de vedere legislativ, în articolul 8 al Constituției României este prevăzut faptul că partidele politice contribuie la definirea şi la exprimarea voinței politice a cetățenilor, respectând ordinea de drept şi principiile democrației. De asemenea, pluralismul politic în societatea românească devine o condiție, dar şi o garanție a democrației constituționale.

La toate acestea mai trebuie adăugate condițiile care ar trebui îndeplinite pentru a putea vorbi despre partide politice în adevăratul sens al cuvântului, altfel spus pentru a fi capabile să îşi exercite funcțiile. Ele ar trebui să aibă organizare completă atât la nivel central cât şi la nivel local; să vizeze în mod expres cucerirea şi exercitarea puterii monocolor sau în coaliții, iar pentru asta trebuie să participe în alegeri; să aibă durata de viață politică mai mare decât cea a persoanelor care le înființează.

Mass-media în perspectivă normativ-funcțională

„A patra putere [în stat], presa reprezintă garanția funcționării corecte a puterilor constituționale ale statului (executivă, legislativă şi judecătorească), pe care le supraveghează ca un câine de pază. Sintagma metaforică trebuie înțeleasă ca putere pe care o are presa de a urmări modul în care este respectată constituționalitatea statului de drept, putere pe care o transferă, prin informare, cetățenilor, pentru a-i ajuta să se împotrivească abuzurilor de tot felul. Apărând libertatea de exprimare, jurnaliştii apără implicit dreptul la informare al cetățeanului. Mass-media nu are putere de comandă, asemenea instituțiilor statului, dar impactul asupra societății este covârşitor: ele informează, dezvoltând spiritul civic, creează curente de opinie, lansează mode şi propulsează personalități”[10]. Din acest pasaj am putea deduce cam cum s-ar putea petrece lucrurile în societatea ideală: conştiința civică ar fi mai presus de orice la tehnocrați, la politicieni, la magistrați şi, cu deosebire, la jurnalişti. Fiecare ar promova cu bună credință Binele Comun, iar dacă ar mai fi scăpări, presa ar interveni prompt, iar culpabilul s-ar scutura pe loc de toate relele. La fel s-ar petrece lucrurile şi atunci când vreun

[10] Luminița Roşca, *Formarea identității profesionale a jurnaliştilor* , Polirom, Iaşi, 2000, pp. 10-1.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

personaj strecurat miraculos printre pereţii perfect şlefuitori ai procesului socializării ar făptui cu bună ştiinţă ceva potrivnic interesului public. În fapt, după adiţionarea presei la triada zugrăvită în *De l'esprit de lois* de către Montesquieu[11], trebuia să ne aşteptăm şi la mişcări care măcar să semene confuzie, dacă nu chiar să permită substituiri ierarhice.

Pentru Mihai Coman[12], presa trebuie să fie mai întâi mediu de dezbatere, câmp al poziţionării şi catalizator al fixării ideilor. Locurilor în care în mod tradiţional se derulau dezbaterile publice (cafenele, cenacluri ş.a.) li se substituie mass-media, ca spaţiu nelocalizat, propice multiplicării spaţiilor publice corespunzător multiplelor identităţi culturale şi sociale. Într-o altă abordare, Doru Pop[13] identifică pentru mass-media: funcţia informativă; funcţia corelativă; funcţia continuativă; funcţia de divertisment şi amuzament; funcţia mobilizatoare.

Noile sisteme media sunt diverse şi livrează cantităţi copleşitoare de informaţii pentru consultarea cărora cetăţenii depun minimum de efort. Rămân, desigur, toate interogaţiile cu privire la capacitatea indivizilor de a filtra informaţia primită astfel încât să evite sau să reducă riscul de a-şi însuşi informaţii denaturate voit sau nu. Intens dezbătută pe alocuri, ideea unei legi a presei a generat tensiuni ce nu se atenuează. Practic, în acest moment, în România nu există nicio autoritate de reglementare specială pentru presa scrisă şi presa online. Cele două Camere ale Parlamentului au comisii pentru cultură şi mass-media, dar ele nu pot controla modalitatea în care jurnaliştii îşi practică meseria. Consiliul Naţional al Audiovizualului – CNA este prin lege gardian al interesului public şi autoritatea unică de reglementare în peisajul audiovizual românesc. Este o instituţie publică autonomă, aflată sub control parlamentar şi deservită de membri numiţi pentru un mandat de şase ani. Lista *stakeholder*-ilor poate fi completată prin includerea generică a organizaţiilor profesionale suficient de puternice şi de credibile pentru a legitima, a impune un cod deontologic şi a sancţiona derapajele.

Încercările de a suprima această deficienţă din spaţiul mass-media prin adoptarea unei reglementări legislative au în vedere un proiect de lege propus în toamna anului 2010. Dintre prevederi, reţinem faptul că atât presa scrisă cât şi cea electronică ar urma să intre sub controlul Consiliului Naţional al Audiovizualului. Potrivit proiectului, publicaţiile din presa scrisă şi online trebuie să obţină licenţă de funcţionare din partea CNA, valabilitatea acesteia urmând să fie de 7 ani. Prevederea este fără precedent în istoria de după 1989 a presei din Romania[14].

Însă acest proiect, sub pretextul nerespectării normelor europene în domeniu şi pentru că ar fi îngrădit în mod evident libertatea presei scrise şi online, a fost respins de către deputaţii din Comisia de Cultură şi Mass-Media. Mai mult, proiectul a fost criticat atât de politicieni, inclusiv de PDL, în calitate principal partid al coaliţiei de guvernare în funcţie, dar şi de organizaţiile care apără drepturile jurnaliştilor[15].

[11] Montesquieu, *De l'esprit de lois*, Œuvres complètes, tome premier, Édition de Ch. Lahure, Paris, 1856.
[12] Mihai Coman, *Mass media în România post-comunistă*, Polirom, Iaşi, 2003.
[13] Doru Pop, *Mass-media şi democraţia,* Polirom, Iaşi, 2001.
[14] „Proiect de lege PDL, marca Prigoană, pentru controlul presei scrise şi online", online la http://www.optimalmedia.ro/stire-interviu/proiect-de-lege-pdl-marca-prigoana-pentru-controlul-presei-scrise-si-online/2819, accesat la 14.02.2011.
[15] „Deputaţii au respins proiectul de lege depus de Prigoană: îngrădeşte libertatea presei!", online la

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

Relaționarea dintre mass-media şi sfera politică a căpătat alte conotații în contextul declarării la nivel public a celei dintâi ca fiind o amenințare pentru siguranța națională. Luna iunie a anului 2010 a fost marcată la nivel mediatic de un atac puternic lansat din partea Președinției la adresa mass-media, aceasta fiind inclusă în Strategia Națională de Apărare a Țării ca vulnerabilitate. Astfel, în Strategie se vorbește despre „fenomenul campaniilor de presă la comandă cu scopul de a denigra instituții ale statului prin răspândirea de informații false despre activitatea acestora" şi se semnalează „presiunile exercitate de trusturi de presă asupra deciziei politice în vederea obținerii de avantaje de natură economică sau în relația cu instituțiile statului[16]".

Reacțiile din partea presei au fost la fel de vehemente, reținându-ne atenția declarația lui Cristian Tudor Popescu: "E sumbru şi îngrijorător. [...] Faptul că există interese patronale evidente în diverse televiziuni care distorsionează adevărul, îl ascund, nu justifică introducerea presei ca pericol la adresa siguranței naționale.[...] E un grav abuz la adresa democrației[17]".

De actualitate este recenta declarație a secretarului general al Federației Internaționale a Jurnaliştilor, Aidan White, conform căreia desemnarea presei printre amenințările la adresa siguranței naționale este un demers „neconstituțional, este împotriva drepturilor omului, încalcă libertatea de exprimare. E inacceptabil ca o politică națională să identifice jurnalismul ca o amenințare la siguranța națională. Ceea ce mă îngrijorează este că s-a întâmplat într-un mod firesc, ca şi cum trebuia să se întâmple"[18].

Dar nu numai în România relația dintre mass-media şi sfera politică a început să capete valențe din ce în ce mai tensionate. Este relevant cazul Ungariei, care la începutul anului 2011 a adoptat legea presei, act care a generat controverse la nivelul opiniei publice europene, dar şi proteste de stradă, care pot fi caracterizate drept unele dintre cele mai ample de după căderea cortinei de fier[19]. Statele membre Uniunii Europene au atras atenția asupra unor aspecte ce contravin libertății presei şi a cuvântului. Primul este legat de faptul că prevederea privind echilibrul în relatare se aplică şi în cazul unor entități care nu au legătură cu media, cum ar fi video-blogurile. O altă problemă ar fi faptul că legea are prevederi speciale pentru presa străină care funcționează în Ungaria, ceea ce deschide calea unor posibile abuzuri. În plus, legea mai prevede ca toate instituțiile de presă să se înscrie în cadrul configurat de noua autoritate, ceea ce ar putea afecta de asemenea libertatea de exprimare. Legea permite noii auto-

http://www.money.ro/deputatii-au-respins-proiectul-de-lege-depus-de-prigoana--ingradeste-libertatea-presei_697171.html, accesat la 14.02.2011.

[16] Anca Simina, „Băsescu face din moguli amenințări la siguranța națională", în *Evenimentul Zilei* din 23.06.2010, online la http://www.evz.ro/detalii/stiri/basescu-face-din-moguli-amenintari-la-siguranta-nationala-898903.html, accesat la 14.02.2011.

[17] „*Julian Fota, consilier prezidențial: «În documentul CSAT nu apare ideea de presă ca pericol»*", în *Evenimentul Zilei* din 23.06.2010, online la http://www.evz.ro/detalii/stiri/ctp-despre-moguli-ca-pericol-national-e-un-grav-abuz-la-adresa-democratiei-898908.html, accesat la 14.02.2011.

[18] „Aidan White (FIJ): Identificarea presei ca o amenintare la siguranta nationala, inacceptabila", online la http://news.corect.com/politics/intern/aidan-white-fij-identificarea-presei-ca-o-amenintare-la-siguranta-nationala-inaccept, accesat la 14.02.2011.

[19] Peter Zilahy, „Hungary media law protest shows forbidden fruit remains sweet", în *The Guardian*, 14.01.2011, online la http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/jan/14/hungary-media-law-protest? INTCMP=ILCNETTXT3487, accesat la 14.01.2011.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

rităţi media să aibă acces la documente ale organelor de presă şi să-i constrângă pe ziarişti să-şi dezvăluie sursele de informare despre probleme vizând securitatea naţională[20]. Având în vedere reacţiile vehemente, Ungaria a acceptat să amendeze unele prevederi ale acestui act legislativ, dar trebuie să păstrăm în atenţie acest aspect, în special în corelaţie cu situaţia din ţara noastră [21].

Exemplificând prin aceste situaţii tensionate, încercăm să atragem atenţia asupra faptului că limitarea sau delimitarea prerogativelor pe care le exercită mass–media în spaţiul public este un teren sensibil şi trebuie analizat cu atenţie, pentru că în sfera libertăţii de exprimare demarcaţiile sunt atât de subtile, încât riscul alunecării spre extreme care tind să suprime libertatea cuvântului poate căpăta proporţii nebănuite.

Relaţia dintre presă şi mass-media poate fi înţeleasă şi analizată din mai multe perspective. Cristina Coman[22] a realizat un studiu *panel* în 1997, 1999 şi 2003 având ca subiect atitudinea jurnaliştilor din presa scrisă şi televiziune despre purtătorii de cuvânt şi viceversa. Este o fantă prin care putem întrezări zone ce sunt străbătute rar. Una dintre concluziile acestui studiu arată că jurnaliştii consideră că specialiştii în relaţii publice sunt manipulatori ai presei (61% în 1997 şi 40% în 2003) şi că nu îşi îndeplinesc sarcinile de serviciu (28% în 1999 şi 41,75% în 2003). Specialiştii PR sunt de părere că relaţia lor cu presa s-a îmbunătăţit simţitor (de la 30% în 1997 la 67,5% în 2003) datorită sincerităţii, profesionalismului şi calităţii informaţiilor. Totuşi, relaţioniştii le reproşează jurnaliştilor faptul că sunt avizi după senzaţional (50% în 1997) şi că uneori sunt lipsiţi de etică. Pe ansamblu, relaţia dintre specialiştii din relaţii publice şi jurnalişti este una care se doreşte a fi în echilibru, dar în realitate acest fapt este destul de greu de realizat pentru că deseori, din raţiuni foarte diverse, ziariştii „prelucrează" şi transformă informaţiile pe care cei de la departamentele de comunicare cu presa le oferă. La fel, jurnaliştii trebuie să fie permanent într-o atitudine de circumspecţie pentru a nu deveni victime ale eventualelor încercări de „intoxicare". Alte şi alte studii ne arată inadvertenţele dintre agenda populaţiei, pe de o parte, şi cea a presei sau a partidelor politice, pe de altă parte.

Prefacerile mass-media în acest context pot fi analizate şi din perspectiva structurilor asociative profesionale. Conform legii, indiferent de domeniul de activitate, orice asociaţie profesională se constituie pentru realizarea unor activităţi de interes general sau comunitar. În acest context legal, asociaţiile profesionale de presă ar trebui să îşi desfăşoare activitatea în direcţia promovării unor principii deontologice şi etice după care să funcţioneze mass-media din România.

Un asemenea organism este Clubul Român de Presă, structură organizaţională nonguvernamentală, apolitică, ce deţine personalitate juridică din 1998[23]. De reţinut în contextul temei abordate este Scrisoarea deschisă adresată membrilor Consiliului de Onoare în momentul părăsirii funcţiei de preşedinte CRP de către jurnalistul Cristian

[20] Flavius Toader, „Ungaria: «Libertatea presei se duce de râpă»", în *Evenimentul Zilei*, 03.01.2011, online la http://www.evz.ro/detalii/stiri/ungaria-libertatea-presei-se-duce-de-rapa-917243.html, accesat la 14.02.2011.

[21] Oana Ţepeş Greuruş, „Ungaria a acceptat să amendeze legea presei", în *Evenimentul Zilei*, 8 .02.2011, online la http://www.evz.ro/detalii/stiri/ungaria-a-acceptat-sa-amendeze-legea-presei-920626.html, accesat la 14.02.2011.

[22] Cristina Coman, *Relaţii publice şi mass-media,* Polirom, Iaşi, 2004.

[23] http://clubulromandepresa.ro/, accesat la 01.03.2011.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

Tudor Popescu. La acel moment (noiembrie 2006!), CTP declara: „Am încercat să asigur [...] o capacitate ridicată de reacție rapidă a Clubului la încălcările flagrante ale deontologiei din presă şi nu numai. Am sperat într-o reducere a tensiunii şi animozităților dintre clasa politică şi presă prin întâlnirile oamenilor politici marcanți cu Consiliul de Onoare al Clubului […] Viața politică din ce în ce mai vulgară şi superficială din Romania ultimilor ani este însoțită, ca şi cum n-ar vrea să rămână mai presus, de o presă tot mai degradată, moral şi profesional[24]".

Este evident eşecul tentativei de conturare a unei direcții comune de urmat din punctul de vedere al valorilor general acceptate. În absența unei structuri profesionale viabile, şi urmărind cu totul alte interese decât cele care ar trebui vizate în mod obiectiv, pescuitori în ape tulburi inițiază tot felul de pseudo-asociații profesionale. Un exemplu este proaspăt înființata Asociație Română a Profesioniştilor Mass-Media.

Suprapunerea funcțională a partidelor politice şi a mass-media

În mod declarat, nu ne dorim ca prezentul capitol să se situeze de partea niciunuia dintre beligeranți. Cu toate acestea, ar putea să apară ideea că presa este cea anatemizată, în timp ce partidele politice ar fi mai puțin vinovate. Explicația este foarte directă. Deşi ambele părți sunt la fel de vinovate, faptul că în special din partea presei se aştepta prima mişcare menită să declanşeze mecanismul de rupere a cercului vicios care ne menține în subdezvoltare, face ca în analiza făcută presei să intre ca ingredient şi dezamăgirea. Nu cred că la acest moment se aşteaptă în mod real ceva pozitiv dinspre partidele politice. Aşteptările erau ca mass-media să amendeze slăbiciunile partidelor şi astfel să le canalizeze spre paliere de manifestare politică în care probabilitatea întâlnirii cu interesul public să fie crescută. Aşteptări mari, dezamăgire pe măsură.

Peisajul media post-decembrist a cunoscut etape foarte diverse. În timp, aşteptările mai mult implicite ale unora dintre experții care utilizează presa atât ca obiect cât şi ca subiect s-au conturat într-o manieră mai degrabă normativă. Presa ar fi urmat să se profesionalizeze (pregătirea jurnaliştilor se realizează la nivel (post)universitar, marile corporații au palpat piața etc.); structurile profesionale sau măcar cea mai importantă dintre acestea – dacă, printr-o minune, scindarea prezentă în România în cazul tuturor categoriilor ar fi marcat mai puțin acest segment – ar fi reuşit să adopte un cod deontologic adecvat şi, mai important, ar fi avut succes în sancționarea derapajelor; jocurile de-a puterea sau de-a opoziția s-ar fi succedat în funcție de preeminența nevoii de profit financiar sau de consolidare pe piață etc. Partidele politice ar fi trebuit să înceapă să îşi asume coerent funcțiile şi să îşi amelioreze capitalul de încredere. Avem imaginea unui climat de normalitate din care cu toții am fi avut de câştigat.

Experiența campaniei prezidențiale din 2009 a fost însă halucinantă. Maniera în care s-a derulat în zona vizuală, în special, a declanşat întrebări şi îngrijorări legi-

[24] Bety Blagu, „Cristian Tudor Popescu a demisionat din Clubul Român de Presă", în ediția online *HotNews.ro*, din 20.11.2006, online la http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1141868-cristian-tudor-popescu-demisionat-din-clubul-roman-presa.htm, accesat la 01.03.2011.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

time. Cel puţin pentru cei care aveau aşteptări de genul celor expuse mai sus, după terminarea alegerilor urma să se petreacă cu necesitate un cutremur în câmpul mass-media. Chiar în miezul evenimentelor au existat de altfel câteva luări de poziţie care prefigurau o analiză fermă în perspectiva unor reconfigurări la nivelul breslei. În anul 2010 ar fi fost de aşteptat lansarea unei noi platforme profesionale cu reguli ferme şi marje înguste la care să se solicite afilierea.

Departe de asta, anul 2010 a accentuat direcţia prefigurată în anul anterior. Manifestările şi consecinţele în plan strict jurnalistic sunt prea proeminente pentru a fi justificată vreo prezentare a lor aici. Concomitent însă, au apărut nu doar interogaţii şi îngrijorări, ci şi consecinţe în zona politicului. Se pune întrebarea: care să fie miza esenţială a acestei înfruntări care capătă proporţii epice? Interese economico-financiare? Acestea au fost întotdeauna, cel puţin la aceeaşi intensitate. Încrâncenări viscerale? Nici acestea nu au lipsit, iar faptul că îşi au rădăcinile în zona instinctuală le face să nu diminueze în timp. Dorinţa de a lega fire translucide de membrele politicienilor, astfel încât actul politic să fie foarte prietenos? Nimic nou, iarăşi.

Dacă într-o secţiune anterioară schiţam ironic coordonatele unei lumi în care relaţia politic – mass-media era ideală din punctul de vedere al cetăţeanului, aici putem de asemenea să caricaturizăm, dar fără ca de această dată să mai simţim impulsul de a zâmbi. Atât timp cât prezenţa în faţa ecranului este net superioară prezenţei la vot, de vreme ce oamenii politici vieţuiesc politic mai bine sau mai puţin bine în funcţie de relaţia cu mass-media, dacă tot prin televizor se asigură poporului circul şi informaţii despre gustul pâinii, iar rezultatele *screening*-ului *rating*-urilor nu sunt contestate, mişcarea „logică" ar fi ca preluarea puterii politice să se realizeze pe baza audienţei direct de către cei care o fac. S-ar găsi cu siguranţă un termen inspirat care să surprindă fericit ceea ce acum se rostogoleşte fie ca televiziune-partid, fie ca partid-televiziune, de la caz la caz. Şi atunci am putea rezolva creativ şi problema legii presei prin amendarea legii partidelor politice în sensul extinderii condiţiilor pentru înfiinţarea unui partid politic şi pentru crearea unui post de televiziune, de exemplu. Cum nimeni nu fost interesat până acum să sancţioneze folosirea de semnături false pe liste de adeziune sau să verifice existenţa organizaţiilor în numărul minim de judeţe specificat în lege, poate vom vedea televiziuni care să se numească „X TV – Aripa Tânără", de exemplu.

Chiar dacă nu va fi fost prezentă ca intenţie de la început, printr-un efect pervers s-a ajuns la situaţia în care interferenţa funcţională dintre partide şi presă în starea de confuzie cronicizată s-a transformat în suprapunere a funcţiilor. Incapacitatea formaţiunilor politice de a-şi stabili o bază minimală de interese proprii comune le-a adus în situaţia în care zona de competenţă le este cotropită fără să poată reacţiona. Perfect justificabilă, în prezenţa ghilimelelor, situarea pe poziţia de a patra putere în stat. Însă dispariţia ghilimelelor în societăţi cu o cultură democratică precară face ca presa să cocheteze cu ideea preluării unora dintre rolurile celorlalte puteri. Telejustiţia este un exemplu, doar că aici locul de muncă al judecătorului/procurorului nu depinde fundamental de presă, şi atunci acesta îşi poate consulta conştiinţa sau buzunarul chiar cu televizorul deschis. Cel puţin în cazul referendumurilor se constată, de asemenea, că presa decide în bună măsură rezultatul.

Pentru o parte a funcţiilor indicate în teoria politică în dreptul partidelor politice, este de înţeles interferenţa cu mass-media. De altfel, nici Montesquieu nu pos-

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

tula separaţia absolută a celor trei puteri în stat. În capitolul imediat următor celui în care prezintă principiul separaţiei puterilor, autorul francez subliniază că între ele trebuie să existe zone de contact, pentru că altfel mecanismul nu ar mai funcţiona ca un ansamblu.

Este foarte interesantă analiza mecanismului puterii şi a structurilor ce deţin puterea, aşa cum sunt prezentate de C. W. Mills şi F. Hunter[25]. Deţinerea puterii este o coordonată utilă în contextul prezentului capitol, pentru a înţelege suprapunerea funcţiilor dintre partidele politice şi mass-media. Problematica deţinerii puterii va fi prezentată în continuare plecând de la capacitatea de a lua decizii în raport cu posibilitatea de a justifica în mod obiectiv respectivele decizii.

În ultimă instanţă, această problemă poate fi redusă la explicarea relaţiei dintre factorii care deţin puterea, cei care o utilizează, cei care au de câştigat de pe urma acesteia şi cei cărora li se atribuie puterea. Incursiunea în această problematică este justificabilă tocmai pentru că a deţine puterea înseamnă, dacă nu în mod direct a lua decizii, cel puţin capacitatea de a determina sau de a induce luarea unei decizii care să conducă spre o direcţie favorabilă celui care influenţează[26].

Teoria lui Wright Mills după cum este prezentată de către Domhoff în articolul citat mai sus defineşte puterea ca fiind împărţită între trei domenii birocratice sau, cu alte cuvinte, actori sociali, care s-au cristalizat de-a lungul istoriei în Statele Unite. Este vorba despre elita corporaţiilor / elita mediului de afaceri sau a oamenilor de afaceri, membrii nucleului dur al politicului, respectiv elita militară, care conlucrează în procesul de luare a deciziilor suficient încât să se constituie într-o elită a puterii. Puterea definită ca trăsătură a unui grup sau a unei comunităţi este împărţită între aceste categorii. Mills merge mai departe şi afirmă că, la nivel înalt, aceste ierarhii separate conlucrează pentru a lua decizii comune, care să împlinească scopuri comune sau să ajungă la un punct comun care să le fie favorabil.

Ulterior, alte studii de factură empirică au demonstrat că ideea tripartită a lui Mills nu se justifică decât în privinţa ierarhiei pe care o formează comunitatea corporatistă / a oamenilor de afaceri, simbol al puterii economice. Prin urmare, la acest moment al discursului, vorbim despre două direcţii: una care împarte factorul decizional între trei actori colectivi şi cealaltă care atribuie puterea de decizie unei singure ierarhii, cea determinată de factorul economic sau de puterea economică, cu influenţă directă asupra configurării spaţiului politic.

Această viziune, chiar dacă pare străină spaţiului românesc, se aplică în contextul prezentului demers. Cercetătorii sistemului puterii au ajuns la concluzia că factorul economic, concretizat în sistemul corporaţiilor, determină deciziile politice în patru direcţii: interese specifice, planificarea politicilor, formarea opiniei publice, respectiv procesul de selecţie a candidaţilor. Este vorba despre o comunitate *sui-generis* a corporaţiilor media, care deşi (sau tocmai pentru că) se conduc după o lege a

[25] G. William Domhoff, 2007, „ C.Wright Mills, Floyd Hunter, and 50 Years of Power Structure Research", *Michigan Sociological Review*, 21: 1-54., online la http://sociology.ucsc.edu/ whorulesamerica/ theory/mills_address.html?print, accesat la 14.02.2011.

[26] *G. William Domhoff*, The Class-Domination Theory of Power*, 2005, online la http://sociology.ucsc.edu/whorulesamerica/power/class_domination.html*, accesat la 14.02.2011.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

audienței și, prin urmare, a profitului, au pretenția sau își arogă dreptul de a stabili agenda publică. Elementul economic joacă un rol primordial în stabilirea unui segment dominant al agendei publice.

O altă explicație ar fi aceea că presa își asumă funcții sau roluri care de drept aparțin partidelor politice, dintr-o rațiune care nu se poate explica exclusiv prin influența factorului economic. Putem decela o pseudo-comunitate a trusturilor media care susțin sau nu o anumită formulă politică. Poate că mass-media au preluat funcțiile gândite pentru o comunitate a corporațiilor tocmai pentru că partidele politice funcționează incoerent. Îndemnul liberal sec şi aspru: „îmbogățiți-vă!", adresat celor care contribuiau la amplificarea murmurului ce dorea să demaşte faptul că decizia politică nu (mai?) aparține celor cărora li se deleagă prin vot fărâma de suveranitate, le putem substitui astăzi în România îndemnul: „creați-vă presă!". Fără să intenționăm să dezvoltăm aici ideea, spunem totuşi că tendința deschiderii blogurilor de către foarte mulți jurnaliști are ca ingredient de bază tocmai această dorință, deseori neconştientizată.

Dacă în Statele Unite formarea opiniei publice de către comunitatea corporațiilor este înscrisă într-un mecanism al organismelor non-profit care depind, deşi nu în mod declarat, de veniturile pe care le asigură marile corporații, în spațiul românesc interferența dintre factorul economic şi cel politic devine evidentă în spațiul mass-media, anihilând într-o oarecare măsură capacitatea cetățeanului de a reacționa în mod conştient şi consecvent la o situație pe care de altfel o percepe ca fiindu-i potrivnică.

Concluzii

Ca să concluzionăm într-o manieră deloc delicată spunem că, la noi, în „turbarea" lui, „câinele" democrației este în stare să încerce să mănânce până şi nişte creaturi diforme şi complet „indigeste", aşa cum au devenit partidele politice româneşti. Totuşi, datorită importanței pe care o au partidele politice pentru funcționarea coerentă a sistemelor politice democratice, orice asemenea tentativă aduce iarăşi în atenție originalitatea democrației românești.

Aşadar, incapacitatea partidelor politice de a-şi exercita în mod corespunzător funcțiile permite fragilizarea sistemului democratic prin acțiuni menite să sustragă prerogative din zona legislativ-executivă, pentru a le drena înspre mass-media.

Bibliografie:

Edwin, Baker, C., *Mass-media, piața şi democrația,* traducere de Ileana Coşan, Luciana-Sabina Tcaciuc, Editura Moldova, Iaşi, 2008.

Baudouin, Jean, *Introducere în sociologia politicului*, traducere de Ioana Iaworski, Editura Amarcord, Timişoara, 1999.

Bréchon, Pierre, *Partidele politice*, traducere de Marta Nora Țărnea, Adina Barvinski, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004.

Coman, Cristina, *Relații publice şi mass-media*, Editura Polirom, Iaşi, 2004.

Coman, Mihai, *Mass media în România post-comunistă*, Editura Polirom, Iaşi, 2003.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

Denni, Bernard; Lecomte, Patrik, *Sociologia Politicului*, vol. II, traducere de Marta Nora Țărnea, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 1999.
Huntington, Samuel, „Al treilea val al democrației", în *Revista Română de Ştiinţe Politice*, vol. 2, nr. 1, aprilie 2002.
Montesquieu, *De l'esprit de lois*, Œuvres complètes, tome premier, Édition de Ch. Lahure, Paris, 1856.
Pop, Doru, *Mass-media şi democraţia*, Editura Polirom, Iaşi, 2001.
Roşca, Luminița, *Formarea identității profesionale a jurnaliştilor*, Editura Polirom, Iaşi, 2000.
SartorI, Giovanni, *Teoria democrației reinterpretată*, traducere de Doru Pop, Editura Polirom, Iaşi, 1999.

Bibliografie online

Blagu, Bety „Cristian Tudor Popescu a demisionat din Clubul Român de Presă", în ediția online *HotNews.ro*, din 20.11.2006, online la http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1141868-cristian-tudor-popescu-demisionat-din-clubul-roman-presa.htm, accesat la 01.03.2011.
Domhoff, William G., „C.Wright Mills, Floyd Hunter, and 50 Years of Power Structure Research", *Michigan Sociological Review*, 2007, 21: 1-54., online la http://sociology.ucsc.edu/whorulesamerica/theory/mills_address.html?print, accesat la 14.02.2011.
Domhoff, William G. , „The Class-Domination Theory of Power", 2005, online la *http://sociology.ucsc.edu/whorulesamerica/power/class_domination.html, accesat la 14.02.2011.*
Simina, Anca, „Băsescu face din moguli amenințări la siguranța națională", în Evenimentul Zilei din 23.06.2010, online la *http://www.evz.ro/detalii/stiri/basescu-face-din-moguli-amenintari-la-siguranta-nationala-898903.html, accesat la 14.02.2011.*
Toader, Flavius, „Ungaria: «Libertatea presei se duce de râpă»", în *Evenimentul Zilei*, 03.01.2011, online la http://www.evz.ro/detalii/stiri/ungaria-libertatea-presei-se-duce-de-rapa-917243.html, accesat la 14.02.2011.
Țepeş Greuruş, Oana „Ungaria a acceptat să amendeze legea presei", în *Evenimentul Zilei*, 8 .02.2011, online la http://www.evz.ro/detalii/stiri/ungaria-a-acceptat-sa-amendeze-legea-presei-920626.html, accesat la 14.02.2011.
Zilahy, Peter, „Hungary media law protest shows forbidden fruit remains sweet", în *The Guardian*, 14.01.2011, online la http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/jan/14/hungary-media-law-protest?INTCMP=ILCNETTXT3487, accesat la 14.01.2011.
***„Proiect de lege PDL, marca Prigoană, pentru controlul presei scrise şi online", online la http://www.optimalmedia.ro/stire-interviu/proiect-de-lege-pdl-marca-prigoana-pentru-controlul-presei-scrise-si-online/2819, accesat la 14.02.2011.
***„Deputații au respins proiectul de lege depus de Prigoană: îngrădeşte libertatea presei!", online la http://www.money.ro/deputatii-au-respins-proiectul-de-lege-depus- de-prigoana--ingradeste-libertatea-presei_697171.html, accesat la 14.02.2011.
***„*Julian Fota, consilier prezidențial: «În documentul CSAT nu apare ideea de presă ca pericol»* ", în *Evenimentul Zilei* din 23.06.2010, online la http://www.evz.ro/

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)

detalii/stiri/ctp-despre-moguli-ca-pericol-national-e-un-grav-abuz-la-adresa-democratiei-898908.html, accesat la 14.02.2011.

***„Aidan White (FIJ): Identificarea presei ca o amenințare la siguranța națională, inacceptabilă", online la http://news.corect.com/politics/intern/aidan-white-fij-identificarea-presei-ca-o-amenintare-la-siguranta-nationala-inaccept, accesat la 14.02.2011.

***„Jurnaliştii au Asociația Română a Profesioniştilor Mass – Media", în *Evenimentul Zilei* din 18 februarie 2011, online la http://www.evz.ro/detalii/stiri/jurnalistii-au-asociatia-romana-a-profesionistilor-mass-media-921743.html, accesat la 01.03.2011.

http://clubulromandepresa.ro/, accesat la 01.03.2011.

BDD-V309 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:05 UTC)